

Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni protokoll nr 4

Koosolek toimus 30. juunil 2026 kell 10.00 -11.10.

Võtsid osa: komisjoni liikmed Heiki Sibul, Kaarel Tarand, Airi Mikli, Jaan Toots (videosilla kaudu), Indrek Tarand (videosilla kaudu), Tarmo Piirmann (videosilla kaudu), Jevgeni Krištšovitš, Eduard Odinets, Jüri Kaver ja komisjoni teenistujad Zoja Masso ja Katrin Laaniste

Kutsutud: Veikko Puolakainen – õiguslik esindaja (videosilla kaudu)

Juhatas: Heiki Sibul

Protokollis: Zoja Masso

Päevakord:

1. Arutelu võimaliku apellatsioonkaebuse esitamisest Tallinna Halduskohtu 19.06.2026 otsusele asjas nr 3-25-874

Komisjon tegi Eesti Reformierakonnale, Eesti Keskerakonnale, Sotsiaaldemokraatlikule Erakonnale ja Erakonnale Eesti 200 ettekirjutused SALK-lt tasuta teenuse näol saadud keelatud annetuse tagastamiseks. Erakonnad vaidlustasid ettekirjutused kohtus ja Tallinna Halduskohus rahuldab nende kaebuse ettekirjutuste tühistamiseks.

Komisjon arutas seisukoha võtmist halduskohtu otsuse edasikaebamisele.

Edasikaebamise pooldajad rõhutasid eelkõige vajadust saada põhimõtteline selgus. Leiti, et ettekirjutuse kahest alusest on kohus hinnanud vaid üht – teenuse loovutamist tingimustel, mis pole kättesaadav teistele. Kohus ei ole piisavalt hinnanud juriidilise isiku annetuse keeldu ja on ekslikult seostanud keelatud annetuse varjatusega. Kohus on küll selgitanud kodanikuühenduse õigust arvamusvabaduse väljendamisele, kuid seda, et erakonnad poleks saanud lisaks ka teenust, ei ole kohus põhjalikult analüüsinud. Samuti peeti oluliseks, et kohtuotsus võib mõjutada tulevikus tekkivaid sarnaseid kaasusi.

Pooldajad rõhutasid, et kohus ei öelnud, et tegemist ei olnud keelatud annetusega, vaid et komisjon ei põhjendanud seda piisavalt. Seetõttu nähti võimalust apellatsioonis selgitada, miks komisjoni menetlus ja ettekirjutuse põhjendused olid siiski piisavad. Samuti sooviti saada kõrgema kohtu hinnangut sellele, milline on juriidiliste isikute annetuste keelu ulatus ja kuidas eristada lubatud poliitilist arvamusavaldust erakonnale osutatud teenusest. Erakondade mängureeglid peaksid olema ühesed ning kui turult ostetaval teenusel on rahaline väärtus, ei tohiks sama väärtusega tasuta saadud teenust lihtsalt arvamusvabaduse alla paigutada.

Edasikaebamise vastased keskendusid peamiselt haldusmenetluse vigadele ja menetluse praktilisele mõttekusele. Kohtuotsus veenis neid selles, et komisjon ei rakendanud uurimispõhimõtet ja ärakuulamiskohustust piisavalt. Apellatsioon ei lahendaks tingimata probleemi, sest isegi kui kõrgem kohus annaks sisulisi selgitusi keelatud annetuse mõiste kohta, võivad ettekirjutused ikkagi tühistatuks jääda menetlusvigadest lähtuvalt.

Edasikaebamist mittesoovinute hinnangul võib erakondadele teabe ja arvamuste jagamise piiramine olla demokraatia seisukohast problemaatiline. Põhiõiguste riive on liiga suur. Samuti kaheldi, kas Riigikohtult õnnestuks saada soovitud põhiseaduslikkuse hinnang, eriti arvestades, et lähenevate valimiste eel ei pruugi sellest praktilist kasu olla.

Väljendati ka kahtlust, kas mitmeaastane kohtuvaidlus ja sellega kaasnevad kulud annaksid lõpuks tulemust, mis neid kulusid õigustaks.

Arutelu lõpus pandi hääletusele küsimus, kas kohtuotsus edasi kaevata.

Otsustati:

Mitte esitada Tallinna Halduskohtu 19.06.2026 otsusele asjas nr 3-25-874 apellatsioonkaebust – **poolt 5 liiget** (I. Tarand, J. Toots, K. Tarand, H. Sibul, E. Odinets), **vastu 4 liiget** (J. Krištafovič, J. Kaver, A. Mikli, T. Piirmann).

Airi Mikli jäi eriarvamusele ja palus oma arvamuse lisada protokollile. Oma arvamuses toetas ta edasikaebamist ning keskendus sellele, et kohtuotsus ei lahenda sisuliselt kõige olulisemaid küsimusi ja seob komisjoni ekslikult haldusmenetlusele mitteomaste liiga kõrgete tõendamis- ja põhjendamistingimustega. Tema põhilised seisukohad:

- Kohtuotsus ei väida, et keelatud annetus ei olnud. Kohus ei öelnud, et tegemist ei saanud olla keelatud annetusega, vaid leidis, et komisjon ei põhjendanud seda piisavalt. Seetõttu ei peaks komisjon kohtuotsust käsitlema lõpliku sisulise hinnanguna teistele isikutele kättesaamatutel tingimustel erakondadele pakutud teenuste ja juriidilise isiku annetuse kohta.
- Küsimus on põhimõtteline ja tulevikku suunatud. Edasikaebamist on vaja mitte ainult konkreetse juhtumi tõttu, vaid komisjoni edasise tegevuse ja tulevaste valimiste kontekstis. Tuleb selgeks teha, millal erakond saab kodanikuühenduselt teenust, mis vastab keelatud annetuse tunnustele.
- Juriidilise isiku annetuse alust ei ole kohtuotsuses piisavalt käsitletud. Kohus jättis sisuliselt hindamata, et erakonnad said hüve, mis võis olla juriidilise isiku annetus. Annetus definitsioon hõlmab rahaliselt hinnatavat hüve, sealhulgas teenust tingimustel, mis pole kättesaadav teistele isikutele. Lisaks ei sea seadus eelduseks, et hüve oleks varjatud.
- Väide, et erakondadele ei olnud selge, mida komisjoni ettekirjutus puudutas, ei ole tõde. Erakondade jaoks oli selge, millist tegevust komisjon hindas. Menetlus põhines muu hulgas erakondade esindajate enda avalikel ütlustel selle kohta, millist nõustamist ja soovitusi nad said.
- Kohtu viited üldisele arvamuseavaldamisele ei vastanud komisjoni ettekirjutuse sisule. Komisjon ei käsitlenud keelatud annetusena üldist uuringute tellimist, maailmavaate avalikku tutvustamist ega valijatega kohtumist. Küsimus oli konkreetsetele erakondadele suunatud soovitustes ja nõustamises.
- Kodanikuühenduse avalikkusele suunatud tegevust tuleb eristada sellest, mida anti konkreetsetele erakondadele. Erakonnad, kellele ettekirjutused tehti, said erinevat infot, nõustamist ja soovitusi, mistõttu on tegemist teenusega, st rahaliselt hinnatava eeliseiga.
- Teenust saab võrrelda PR- ja kommunikatsioonifirmade pakutavaga. Erakondadele antud soovitused ja nõustamine olid laadilt sellised, mida turul osutavad kommunikatsiooni- või PR-teenuse pakkujad. Kui erakonnad said selle tasuta, säästsid nad oma raha.
- Komisjon kogus tõendeid nii palju kui võimalik. Komisjon alustas menetlust Eesti Ekspressi artikli põhjal, kuulus erakonnad ära, võttis selgitusi SALK esindajalt, küsis täiendavaid andmeid ning tegi kindlaks teenuse maksumuse.
- Teenuse maksumuse arvestamisel kasutati kättesaadavaid andmeid. Kui täpseid erakondade kaupa arvestatud aja- või kuludetaile ei saadud, kasutas komisjon neid andmeid, mida oli võimalik hankida. Komisjon tegi teenuse maksumuse kindlakstegemiseks kõik mõistlikult võimaliku.
- Tõendamisstandard oli kohtu poolt ebamõistlikult kõrge. Kohus nõudis haldusorganilt rohkem, kui haldusmenetluses mõistlikult oodata saab. Komisjonil ei tohiks lasuda kriminaalmenetlusele sarnane tõendamisstandard.
- Võimalikud menetlus- või vormivead pole sellised, mis pidanuks kaasa tooma ettekirjutuse. Kehtib põhimõte, et haldusakti tühistamine on põhjendatud eeskätt siis, kui menetlusvead võisid mõjutada otsuse sisu. Antud juhul pole tegemist vigadega, mis muutnuks lõpptulemust, komisjoni otsust.
- Kohus soovitas, et komisjon koostaks halduseeskirja, mis selgitaks erakondadele, millest komisjon keelatud annetuse tuvastamisel lähtub. Siiski, kui komisjoni kaalutus- ja otsustusruum on liiga lai, on määratlemata õigusmõistete sisustamine seadusandja, mitte komisjoni siseakti ülesanne. Olulised piirid ja kriteeriumid peaksid olema sätestatud seaduses. Näiteks oli sarnane olukord e-hääletamise regulatsiooniga. E-hääletamist puudutavate kaebuste lahendamisel juhtis Riigikohus tähelepanu, et olulised tingimused ei peaks jääma üksnes valimiskomisjoni otsustega sisustamiseks, misjärel seadusandja muutis vastavalt ka valimisseadusi.

- Apellatsioon on põhjendatud, sest küsimus puudutab komisjoni tulevast praktikat, juriidilise isiku annetuse keelu ulatust, teenuse osutamise ja arvamusvabaduse piiri ning seda, millised tõendamisnõuded saavad haldusmenetluses kehtida.

(allkirjastatud digitaalselt)

Heiki Sibul

koosoleku juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Zoja Masso

protokollija